

El rovell

(ALDC, VII, 1684. El rovell)

En aquest mapa i comentari no tindrem en compte l'articulació labiodental o bilabial de -v- (que es pot veure al *PALDC*, I, mapa 12), mentre que centrarem l'atenció bàsicament sobre la variació vocàlica.

El *rovell*, 'òxid vermellós que es forma sobre la superfície del ferro per l'acció de l'aire humit', doc. des del s. XIII, prové del llat. vg. *ROBĬCŪLU, alteració, per canvi de suf., de ROBIGINEM, format sobre l'arrel de RŪBERE 'ser vermellós'. Var.: a part de la pronunciació bilabial o labiodental, l'articulació oclusiva o bategant i el resultat de la vocal tònica com a [ɛ], [e] o [ə] en cat. or., cat. occ. i bal., respectivament, que descartem aquí, notem la var. ioditzant *rovei*, amb [j] procedent de c'ʎ (com oc'ʎ > dial. *ui*) (compareu amb el *PALDC*, I, mapa 19), i *rosell* 7, propi de Formiguera, probable reminiscència d'una adaptació cat. de l'oc. ant. *rosel*; a partir de r[e]v[o]llar-se, metàtesi de *rovellar-se*, s'ha format *revoll* 102, 106, 111, i a partir de r[ebu]llar-se (pel tancament de [o] > [u] a causa del contacte amb la bilabial), s'han generat, també per metàtesi, *revull* 108 i *revullo* 87.

Tenim un grup de mots amb *i* tònica, de procedència extracatalana: l'oc. *roilh/roïl/rovilh* és responsable del *rovill*, *roïll* ross. (2, 4, 6, 8, 9), i el murcianomanxec *robín* ho és dels mots meridionals *rovín* (cf. *ALeCMan*, mapa 783), *rovi* 89, 115, 118, 186, 188, per adaptació al cat., *roviny* 100, 188, 189, amb palatalització de *n* en contacte amb la *i*, i *rovillo* 94, de factura arag.

Finalment, l'alg. *arruïno* 85 ha estat pres del sard *arruīngu* (< AERUGINEUM); la segona resposta de la loc. 101, *escata*, relacionat amb SQUATUS, peix d'escata molt forta, deu referir-se a "cadascuna de les pellofetes que es desprenen del ferro roent en picar-lo o fregar-lo" (*DCVB*).

Pel que fa a les àrees fonètiques, ressalta el predomini de *rovell*, interromput per *rovill* al nord, a causa de l'estrat posterior oc., que ha diferenciat *rovill* 'òxid' de *rovell* 'vermell d'ou' (Veny, 2006 a: 177). Paral·lelament, *rovín* ha quedat incrustat al racó meridional per l'expansió moderna murcianomanxega.

Rovell és l'únic mot normatiu des del *DOrt*, 1917.

